Tony
Wagner

învață cu inima

O EDUCAȚIE NECONVENȚIONALĂ

Traducere din engleză de
Andreea Călin

Titlul și subtitlul originale:
LEARNING BY HEART:
An Unconventional Education
Autor: Tony Wagner

Copyright © 2020 by Tony Wagner

Copyright © Publica, 2020 pentru prezenta ediție

Toate drepturile rezervate. Nicio parte din această carte nu poate fi reprodusă sau difuzată în orice formă sau prin orice mijloace, scris, foto sau video, exceptând cazul unor scurte citate sau recenzii, fără acordul scris din partea editorului.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

WAGNER, TONY
Învață cu inima : o educație neconvențională / Tony Wagner ; trad. din engleză de Andreea Călin. – București : Publica, 2020

ISBN 978-606-722-415-3

I. Călin, Andreea (trad.)

37

EDITORI: Cătălin Muraru, Silviu Dragomir
DIRECTOR EXECUTIV: Adina Vasile
REDACTOR-ȘEF: Ruxandra Tudor
DESIGN COPERTĂ: Alexe Popescu
REDACTOR: Cristina Bălan
CORECTORI: Rodica Crețu, Cătălina Călinescu
DTP: Max Gruenwald

Pentru nepoții mei: Sasha, Sydney, Kiran și River
Să rămână mereu curioși, creativi
și curajoși atunci când învață
Și pentru Robin care m-a învățat cum să scriu o carte de memorii

Cuprins

Introducere 9

1. Abandonul 11
2. Școala libertății 51
3. O educație radicală 87
4. Vizita de studiu 125
5. Învățarea cu motiv 159
6. Stăpân pe meșteșugul meu 201
7. O educație de Quaker 229
8. Lecții din greșeli 257
9. Absolvirea 295

Mulțumiri 327
Bibliografie selectivă 329

1 | Abandonul

Când vorbesc cu persoane care au amintiri plăcute despre anii lor de școală, rareori menționează materiile de studiu. E mult mai probabil ca cei care își aduc aminte cu drag de școală să își amintească de ea ca de perioada din viața lor când s-au distrat cu prietenii. Sau când au excelat la un sport sau au participat la o activitate extra-curriculară care i-a entuziasmat. Aproape invariabil, ei spun că orele erau ușoare pentru ei, așa că se înțelegeau bine cu profesorii lor și veneau acasă cu note bune care îi mulțumeau pe părinți.

Pentru mulți elevi – cum sunt cei pentru care școala este grea din varii motive sau cei care nu sunt populari ori sportivi buni – școala este cel puțin plictisitoare, dacă nu o adevărată tortură. Eu am fost un astfel de elev. Pentru mine, școala era un puzzle gigantic cu multe mii de piese minuscule – un puzzle lipsit de o imagine care să mă ghideze sau care să îmi spună cum ar fi trebuit să arate totul la final. Eram pierdut.

Din clasa întâi până într-a șasea, am mers la o mică școală privată de zi, pentru fete și băieți, aflată la o oră distanță cu mașina de casa unde locuia familia mea. Am doar amintiri încețoșate despre orele și profesorii de acolo – lucruri scrijelite pe tabla neagră despre care ni se spunea că este important să le reținem; manuale grele, plicticoase care trebuiau cărate la și de la școală în fiecare zi. Ce îmi aduc aminte cel mai clar este faptul că mă simțeam exclus. Majoritatea copiilor erau din

suburbii și se vedeau des după școală sau în weekenduri. Dar eu nu. Noi locuiam prea departe. Așa că, în timpul pauzei, nu eram invitat să mă joc cu ei. În cea mai mare parte a timpului, doar priveam de pe margine.

În plus, am învățat greu să citesc. Unii copii învață în mod natural mai târziu decât alții și atunci, de prea multe ori, anxietatea părinților și presiunea profesorilor ajung să supureze și fac dintr-un copil care a citit cu întârziere un elev nesigur. Timp de mai mulți ani, mama m-a târât la un meditator o dată pe săptămână. Doamna Gray era răbdătoare și prietenoasă, spre deosebire de profesorii mei de la școală, iar prin clasa a patra eram deja bine pregătit. Dar cărțile de citit pentru începători, organizate pe niveluri de dificultate, și manualele primite mă plictiseau și nu mi-a făcut deloc plăcere să le citesc. Îmi plăcea mirosul copiilor albastre, proaspăt scoase din șapirograf* cu care plecam acasă în fiecare seară, dar uram să rezolv la nesfârșit aceleași probleme de matematică. Erau chiar mai rele decât temele la citire. De cele mai multe ori nu îmi făceam temele.

La aproximativ un an după ce începusem să citesc, m-am îndrăgostit de cititul din plăcere. La început a fost o serie de cărți intitulate *We Were There***. Fiecare carte era o repovestire romanțată a unui eveniment istoric real în care apăreau unul sau mai mulți copii ca personaje principale. Nu-mi aduc aminte de unde am primit-o pe prima, dar mi-a luat ceva până să mă apuc să o citesc. Deja pe la 11 ani citeam aproape în fiecare seară – pentru mine, nu pentru școală.

* Șapirograful (mimeograful sau multiplicatorul de șabloane) este o presă pentru tipărire la preț redus formată dintr-un cilindru acoperit cu o pânză îmbibată cu cerneală și care funcționează prin forțarea cernelii printr-un șablon de hârtie (Sursă: Wikipedia) (n.t.).

** În traducere liberă, *Am fost acolo* (n.t.).

Am luat la pas Oregon Trail*, am luptat în Bătălia de la Gettysburgh, am aruncat ceai la Boston Tea Party**, aproape am murit înghețat alături de amiralul Byrd la Polul Sud. Dar cărțile despre al Doilea Război Mondial au fost cele care m-au captivat cel mai mult: privisem, oripilat și neajutorat, cum escadrila de avioane japoneze Zero împânziseră cerul și bombardaseră flota noastră la Pearl Harbour; mâncasem gândaci pentru a supraviețui în junglă în timpul Bătăliei de la Bataan; atacasem cu furie fortificațiile germane de deasupra plajelor din Normandia.

Am continuat să citesc despre diversele campanii terestre din timpul războiului. Generalul german Erwin Rommel, cunoscut sub numele de Vulpea deșertului, m-a fascinat prin modul în care se furișa prin deșert, atacându-i pe britanici și apoi fugind. Apoi am devenit interesat de bătăliile dintre vasele maritime mari. M-am rugat de părinții mei să mă lase să mă uit la *Victory at Sea****, un documentar TV care prezenta în fiecare săptămână câte o bătălie navală din război, folosind material filmat original. Emisiunea se termina întotdeauna cu prima strofă din „Imnul Naval":

Eternal Father, strong to save,
Whose arm hath bound the restless wave,
Who bidd'st the mighty ocean deep
Its own appointed limits keep;

* Oregon Trail este un traseu de 3 490 de kilometri, parcurs de căruțe și emigranți, care lega râul Missouri de văile din Oregon (n.t.).

** Boston Tea Party a fost un protest politic din data de 16 decembrie 1773, îndreptat împotriva Tea Act care permitea Companiei British East India să vândă ceai adus din China în coloniile americane fără să plătească taxe suplimentare. Evenimentul este considerat scânteia care a dus la Revoluția americană (n.t.).

*** În traducere liberă, *Victorie pe mare* (n.t.).

Oh, hear us when we cry to Thee,
For those in peril on the sea!*

Muzica mă făcea să tremur și mă întrista. În timp ce se cântau imnurile în fiecare duminică la biserica episcopală nu simțeam decât nerăbdare ca slujba să se termine mai repede. Încercam să îmi imaginez cum trebuie să fi fost să te afli pe un distrugător, încărcând o armă sub focul navei de război japoneze, îngrozit că un kamikaze ar putea zbura direct în noi.

Știam ce aș fi făcut dacă aș fi luptat în război. Aș fi fost pilot de luptă, ca tatăl meu. În *We Were There at the Battle of Britain***, am pilotat un Spitfire și i-am spulberat pe Messerschmittul Bf 109 și pe Focke-Wulf Fw 190*** de pe cer în timp ce ne războiam pentru supremația în aer pentru a salva Anglia de invazie. După ce am terminat povestea asta, am căutat altele despre lupte aeriene din timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Am învățat numele, armamentul și caracteristicile de performanță ale fiecărui bombardier care luptase în război. M-am întrebat care era cel mai bun: Mustangul P51 american sau Spitfire-ul britanic. P51 era mai rapid și avea mai multe tunuri, dar Spitfire era mult mai manevrabil, ca o mașină sport.

Pe biroul tatălui meu văzusem o fotografie mică, în ramă argintie, cu el îmbrăcat în uniforma lui de ofițer, în picioare lângă botul avionului Spitfire pe care îl pilota. Erau multe întrebări pe care voiam să i le pun – nu doar despre avion, dar și despre cum a fost efectiv în război. Cu toate astea, ca mulți

* În traducere liberă: „Părinte etern, forța cu care salvezi,/Al cărui braț valul neîntrișit îl controlează,/Care adâncimea marelui ocean o ordonă/Și limitele lui le dictează;/Vai, pe noi auzi-ne când îți strigăm,/Pentru cei în pericol pe mări! (n.t.).

** În traducere liberă, *Am fost acolo în bătălia pentru Anglia* (n.t.).

*** Spitfire – avion de luptă britanic; Messerschmitt Bf 109 și Focke-Wulf Fw 190 – avioane de luptă germane din al Doilea Război Mondial (n.t.).

alți veterani ai celui de-al Doilea Război Mondial, el vorbea foarte rar despre experiențele sale.

Chiar am primit câteva răspunsuri mulți ani mai târziu când, la 70 de ani, tata a început să-și scrie pe scurt experiențele din război, „pentru copiii și nepoții lui", după cum spunea.

Debutul războiului din Europa în 1939 l-a găsit pe tata vânzând asigurări, participând la câteva cursuri la Johns Hopkins University și jucând golf. „Foile mele matricole din școală și liceu erau în cel mai bun caz inegale", scria el. „Golful și petrecerile erau viața mea."

Cealaltă pasiunea a lui era zburatul.

Deși avea doar trei ore de experiență de zbor cu un avion privat mic al unui prieten și nu zburase niciodată singur, a vrut să se înroleze în Army Air Corps*. Dar nu avea diploma de colegiu cerută și a trebuit să aștepte un an. La o petrecere de Ziua Muncii din 1941, tata s-a întâlnit cu un fost pilot Royal Air Force** și i-a cerut ajutorul. Se pare că RAF avea nevoie disperată de piloți – pierduse foarte mulți în Bătălia pentru Anglia din anul anterior –, așa că, în noiembrie 1941, la 21 de ani, tata s-a trezit singurul cadet american într-o școală de aviație britanică. Din cei 60 de piloți din divizia sa care au absolvit și și-au primit avioanele, doar jumătate au supraviețuit războiului.

Tata a absolvit primul din clasă, deși mi-a mărturisit că trișase la examenul de cod Morse. Pentru că toată comunicarea cu avioanele se făcea atunci prin radio, nu a înțeles ce sens are să îl învețe.

După ce a lucrat ca instructor de zbor mai multe luni și a supraviețuit unei coliziuni în aer în timpul căreia a fost obligat să zboare pe deasupra canalului Bristol, tatălui meu i s-a

* În original, *Army Air Corps*, în traducere liberă, *Forțele Armate Aeriene* (n.t.).

** În original, *Royal Air Force*, în traducere liberă, *Forțele Aeriene Regale* (n.t.).

permis să-și aleagă misiunea. A cerut să fie alocat Escadronului 41 pentru că ei zburau atunci cu unele dintre cele mai tari avioane de luptă din război – legendarul Spitfire MkXII. În următorii ani, a zburat în numeroase misiuni ofensive și defensive – luptându-se să gonească avioanele de luptă germane, escortând bombardiere în misiuni deasupra Franței, bombardând de la mică înălțime vase și locomotive, fiind împușcat de tunuri antiaeriene și aterizând cu greu înapoi la bază. Jurnalul lui de pilot poate fi citit ca un scenariu pentru un film despre al Doilea Război Mondial:

„Acoperire împotriva bombardierelor la Abbeville; Hugh Parry lovit."

„Acoperire ariergarda pentru 300 B17 care revine din zona Parisului; aproape de locația 50 FW 190; văzut unul dintre Spit-urile noastre doborât în flăcări."

„Typhoonuri [bombardiere britanice cu scaun unic] la Le Havre atacate de 6 FW 190; amestecat cu ele; doborât două."

„Dat peste 9 ME 109 și FW 190 în față cu alte 20 deasupra Abbeville; Tom Spack și Dick Hogarth dispăruți; sergentul Fisher împușcat, pretinde că 190 a fost distrus."

În pofida ororilor zilnice și a pericolului permanent, tata a recunoscut în fața mea la un moment dat că a fost cea mai fericită perioadă din viața sa. Făcea ceva ce îi plăcea – și făcea lucrul acela foarte bine.

Cu patru zile înainte de Ziua Z, a fost lovit în largul coastei insulei Guernsey, ocupată de germani, în Canalul Mânecii.

„Am stat în carlinga mea plutitoare toată ziua... două bărci de salvare aeropurtate au fost lansate de un escadron special de salvare în aer sau apă, doar ca să fie bătute de vânt prea departe de mine", a scris în memoriile lui. „În cele din urmă, la apus, germanii au trimis în larg o barcă de pescuit ca să mă ia. Când am pășit pe mal în portul Guernsey, un ofițer german m-a salutat și mi-a spus, într-o engleză stricată: «Pentru tine, războiul s-a terminat»."

Și-a petrecut ultimul an de război într-un lagăr sinistru din Germania, denumit Stalag Luft 1. Ceea ce l-a ținut în viață acolo, mi-a spus el într-unul din rarele momente când vorbea despre experiențele lui din război, a fost visul lui de a deține o fermă.

După ce tata a revenit acasă în iunie 1945, a convins-o pe fata care îl stârnise înainte de război să se căsătorească cu el. Eu m-am născut în iulie anul următor și mi-am petrecut primul an din viață la ferma Spook Hill, noua casă a părinților mei, în zona rurală a Marylandului. Una dintre pozele mele preferate din albumul de familie este cu mine îmbrăcat în costum de iarnă și ținut aproape de tatăl meu fericit.

Rareori l-am văzut zâmbind în afara contururilor acelei fotografii. Munca la fermă era grea și nu ieșeau bani din ea, după cum tatăl meu avea să descopere destul de repede, iar el și proaspăta lui mireasă fuseseră crescuți într-un mediu privilegiat. Fiica unui inginer de mină care devenise broker de succes, mama crescuse pe o moșie mare în Middleburg, Virginia – ținutul vânătorii de vulpi. Învățase timp de trei ani la Sarah Lawrence, pe atunci unul dintre colegiile cele mai elitiste și progresiste pentru femei. Niciunul dintre ei nu era obișnuit să se descurce cu puțin. Așa că el a vândut ferma și și-a luat pe rând diverse joburi de fundraiser profesionist, pe măsură ce ne mutam dintr-un loc în altul: de la Baltimore la Buffalo, apoi la Indianapolis și de acolo la Princeton și din nou înapoi la Baltimore. Mama trebuia să gestioneze mutările în timp ce avea grijă de mine și de sora și de fratele meu mai mici.

Cu toate astea, tatăl meu avea viața la țară în sânge, așa că, atunci când am împlinit 6 ani, a cumpărat altă fermă în Maryland. De data asta, a angajat un fermier arendaș cu

normă întreagă care să se ocupe de tot în timp ce tata făcea în fiecare zi naveta la Baltimore unde fondase un grup de investiții ca să cumpere companii neperformante, să le transforme apoi printr-un management mai bun și să le vândă în ceea ce spera să fie profit.

Noon's Delight, cum se numea noua fermă, avea dealuri line acoperite cu iarbă punctate de suprafețe cu păduri verzi, toate coborând spre o vale retrasă, de smarald. Un pârâu denumit Piney Run se strecura de-a lungul podișului văii, câteodată repede, câteodată încet. Razele soarelui străluceau în apele repezi, în vreme ce, în iazurile netede, la umbra unui stejar bătrân, pândeau diverse specii de pești. Și de-a lungul pășunilor îngrădite de pe dealuri și în vale, turma noastră de Black Angus mugea și mesteca zi după zi. În următorii șase ani, ferma a fost munca, joaca și sanctuarul meu singuratic departe de școală.

Tata pleca devreme și se întorcea acasă târziu, iar weekendurile erau pentru golf. Cred că e posibil să fi fost îndrăgostit mai degrabă de fantezia pastorală de a trăi ca mica nobilime pe o „moșie" decât de realitatea administrării unei ferme. Mama nu era implicată în munca la fermă. Își petrecea mare parte din zi ducându-și copiii la școală cu mașina și administrând gospodăria, deși găsea întotdeauna timp să citească, să se ocupe de fotografie și pictură și, ocazional, să cânte la pian sau să asculte operele ei favorite. Earle, fermierul arendaș care trăia cu familia lui într-o casă din marginea văii noastre, făcea toată munca, cu puțin ajutor din partea unor lucrători ocazionali, din partea copiilor lui și a mea.

În afară de cireada de vite, aproape că aveam câte puțin din toate tipurile de ființe domestice, iar jobul meu din fiecare noapte era să-mi târâi picioarele până la hangarul mare din cherestea albă ca să hrănesc hoardele înfometate. Porci, cai, cei doi mari danezi ai noștri, găinile și, bineînțeles, acele gâște

blestemate pe care tata le botezase după cumnata pe care o plăcea cel mai puțin și după soțul ei. Să fi îndrăznit să te apropii prea mult de ele, te-ar fi mușcat cu ciocurile lor ascuțite.

După ora de masă, obișnuiam să apăs întrerupătorul de lumină și să mai zăbovesc în vreme ce un întuneric de cerneală se strecura în vale, ca să privesc umbrele animalelor care se împerecheau sau care mestecau, să le ascult sforăiturile și grohăiturile, să simt cum căldura se ridică din corpurile lor în nopțile reci. Mergând alene pe drumul spre casă ca să dau piept cu tema din seara respectivă, îmi întindeam gâtul ca să privesc cerul nesfârșit strălucind de stele. Calea Lactee, sistemele solare, galaxiile, universul – ce erau ele, cum ajunseseră acolo? Aveam atâtea întrebări.

Strânsul fânului era cea mai grea sarcină. Baloturile erau uriașe și grele – prea grele ca să le pot ridica –, dar puteam să le rostogolesc în grămezi de trei sau patru, ușurând munca celor care veneau din spate în căruță. Întotdeauna era foarte cald și umed în sezonul fânului. După doar o oră pe pășunea proaspăt tunsă, eram înmuiat în sudoare, cu paie rătăcite ce mi se lipeau de piele și îmi dădeau mâncărimi. Adesea nu exista nicio pauză, pentru că de multe ori, după-amiaza târziu, se ițeau furtunile din spatele dealurilor și tot fânul trebuia adunat și adus în hambar înainte să vină ploaia. Obișnuiam să mă urc în vârful baloturilor din ultima căruță care se întorcea, epuizat și ars de soare, pe jumătate delirând din cauza epuizării, dar mândru de mine.

Când nu era nevoie de mine să ajut la strânsul fânului, timpul meu era numai al meu și ferma era cosmosul meu de descoperit.

Mă plimbam pe dealuri cu câinele meu Smutty să văd ce e dincolo de ele, doar ca să descopăr și mai multe dealuri, mai multe păduri și mai multe pășuni ale unor ferme îndepărtate.